

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Басенко Людмили Ігорівни «Фізична терапія дітей дошкільного віку із розладами аутистичного спектра», поданої з метою присудження їй ступеня доктора філософії за спеціальністю 227 – терапія та реабілітація

Дисертація Басенко Людмили Ігорівни «Фізична терапія дітей дошкільного віку із розладами аутистичного спектра» є актуальною завершеною самостійною науковою кваліфікаційною працею, яка має теоретичне та практичне значення, в цілому відповідає вимогам Постанови кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення розової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» та Наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації (зі змінами), й може бути рекомендованою до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

Актуальність обраної теми

За останні 50 років діагноз розлад аутистичного спектра (РАС) (F84) пройшов шлях від розладу, що нечасто діагностували, до поширеного й неоднорідного стану здоров'я, який визнали Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) та Американська психіатрична асоціація (АРА). Визначення РАС як дефіциту соціальної комунікації та повторюваної і незвичної сенсорно-моторної поведінки суттєво не змінюється від 2013 року. Розлад аутистичного спектра вважають станом, який може характеризуватися і дуже легкими порушеннями, і важкими обмеженнями життєдіяльності, з якими люди потребуватимуть підтримки усе життя. Зокрема, за даними Центру контролю та профілактики захворювань США рівень захворюваності на розлад аутистичного спектра 2018 року становив 1:44, що значно вище за дані 2016 року — 1:68, 2008 року — 1:88 та 2000 року — 1:150. Тенденція зростання захворюваності на розлад аутистичного спектра — глобальне явище, яке не характерне для України.

В Україні 2005 року зареєстровано майже 680 дітей із розладами аутистичного спектра. Згідно зі статистикою 2017 року, дітей із РАС, які перебували на обліку, було уже 7,5 тисяч осіб, хоч за оцінками фахівців справжня кількість таких дітей сягала 75 тисяч. Ці показники корелюють із даними світової статистики, яка вказує, що понад 1 % дитячого населення має РАС. Розбіжності між статистичними даними України й оцінками фахівців реального стану речей пояснюються, зокрема, низьким бажанням батьків дітей із РАС перебувати на офіційному обліку через додаткову стигматизацію. Однак тепер, за даними української ЕСОЗ, кількість пацієнтів до 18 років із діагнозом розлад аутистичного спектра становить 20 936 осіб.

Динаміка зростання кількості випадків РАС у світі може бути пов'язана з кількома причинами, зокрема з підвищенням рівня обізнаності про захворювання й ліпшим діагностуванням, збільшенням віку батьків і більшою виживаністю передчасно народжених дітей.

Розлад аутистичного спектра має значний вплив на функціонування дитини і її родини, особливо в аспектах емоційного, соціального й фінансового навантаження. Окрім значних поведінкових особливостей, обмежень у соціальній взаємодії та комунікації, порушення моторного розвитку, труднощі в координації рухів і постуральному контролі ускладнюють навчання дітей потрібних навичок. Особливу проблему становить обмеження у формуванні соціальних навичок через труднощі наслідування й виконання великих моторних рухів. Діти із РАС, як одна з найменш захищених категорій населення в Україні, потребують особливої уваги й підтримки з боку держави, лікарів, психологів, педагогів, фахівців із реабілітації, зокрема фізичних терапевтів. Виховання дитини із РАС також впливає на всі аспекти сім'ї. Батьки дітей із РАС часто відчують підвищений рівень стресу, пов'язаний із потребою постійного догляду, труднощами в поведінці дитини й невизначеністю щодо її майбутнього. Сім'ї можуть обмежувати соціальні контакти, що призводить до ізоляції та зниження підтримки оточення, можуть мати додатковий фінансовий тягар і додаткове напруження між членами сім'ї.

Попри поширеність і тягар РАС, досліджень ефективних підходів та організації реабілітації цієї категорії населення недостатньо. Доступні дослідження підкреслюють значення втручань фізичної терапії для поліпшення рухових навичок, соціальних взаємодій і загального самопочуття дітей із РАС. Вони також наголошують на потребі ранніх і мультидисциплінарних підходів для підвищення ефективності результатів терапії. Аналіз сучасних досліджень свідчить про значний вплив фізичних активностей на розвиток соціальних і комунікаційних навичок у дітей із розладом аутистичного спектра. Крім того, інтервенції, спрямовані на розвиток основних рухових навичок, сприяють скороченню часу в сидячому положенні й загальному підвищенню рівня фізичної активності в дітей із РАС. У деяких дослідженнях підкреслено важливість інтерактивної фізичної активності, яка позитивно впливає на виконавчі функції дітей із РАС, що теж сприяє поліпшенню їх загальної активності. Аналіз бібліометричних даних демонструє зростання кількості наукових робіт у галузі моторного розвитку дітей дошкільного віку із РАС, що вказує на підвищений інтерес наукової спільноти до цієї тематики.

У дослідженнях українських науковців у сфері фізичної терапії дітей із розладами аутистичного спектра проаналізовано наукову й методичну літературу, оцінювання стану фізичного розвитку та рухової сфери дітей із РАС, описано програму фізичної терапії, яка містить елементи ерготерапії та діє в умовах інклюзивно-ресурсного центру. Вивчено вплив засобів фізичної терапії на комунікативну активність дітей із РАС. Ще в одному із досліджень проаналізовано вплив регулярних фізичних вправ на психофізичний розвиток дітей із РАС. Результати вказують на позитивний вплив системної фізичної активності, що допомагає поліпшувати моторні й когнітивні функції, знижуючи рівень тривожності й сприяючи соціальній адаптації.

Тож фізичну активність вважають одним із ключових компонентів у комплексному підході до підтримки розвитку дітей із РАС, що зумовлює потребу подальших досліджень у цьому напрямі.

Актуальність дослідження полягає у необхідності обґрунтування, розроблення й упровадження ефективних програм фізичної терапії для дітей

дошкільного віку із РАС, що спрямовані на поліпшення їхнього моторного розвитку та адаптацію до соціального середовища з активною участю сім'ї.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна

Обґрунтованість наукових положень дисертації базується на використанні таких методів дослідження: методи теоретичного рівня дослідження (аналіз, порівняння, систематизація та узагальнення наукової і методичної літератури з досліджуваних питань) та методи емпіричного рівня дослідження (соціологічні, функціональні). З метою кількісного опису емпіричних даних застосовано методи математичної статистики, а саме описова статистика, кореляційний аналіз, параметричні методи оцінювання статистичних гіпотез.

Перший розділ «Сучасні підходи в реабілітації дітей із розладами аутистичного спектра» містить аналіз літературних джерел щодо поширеності розладів аутистичного спектра та їх основних характеристик, особливостей реабілітації та психомоторного розвитку дітей дошкільного віку із РАС, а також впливу стану на сім'ю та залучення її у процес фізичної терапії.

Другий розділ «Методи та організація дослідження» містить загальну характеристику використаних методів дослідження: аналіз і синтез, порівняння, систематизація та узагальнення наукової і методичної літератури з досліджуваних питань, моделювання а також соціологічних та функціональних методів дослідження. Конкретизоване їхнє застосування в межах зазначеного дослідження.

Обґрунтованість отриманих результатів забезпечена опрацюванням 188 літературних джерел, зокрема 161 зарубіжних авторів.

Третій розділ «Обґрунтування сімейно орієнтованої програми фізичної терапії дітей із розладами аутистичного спектра», містить опис запропонованої сімейно орієнтованої моделі фізичної терапії дітей із РАС, та є першою спробою описати структуру та зміст зазначеного підходу до реабілітації в педіатрії, яка буде актуальною як для фізичних терапевтів, так і для батьків, які мають дітей із РАС. Також розділ містить обґрунтування вибору інструментів та індикаторів

оцінювання ефективності фізичної терапії дітей із розладами аутистичного спектра дошкільного віку, опис системи контролю фізичної терапії на основі МКФ та сімейно орієнтованої програми фізичної терапії для дітей дошкільного віку із РАС.

У четвертому розділі «Ефективність сімейно орієнтованої програми» представлено аналіз рухової функції, мобільності та сформованість рухових навичок дітей дошкільного віку із розладами аутистичного спектра, а також якості життя їхніх батьків та результати впливу сімейно орієнтованої програми фізичної терапії на рухову функцію, сформованість рухових навичок дітей дошкільного віку із розладами аутистичного спектру та якість життя їхніх батьків.

П'ятий розділ «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» містить аналіз, обговорення та узагальнення даних, отриманих на різних етапах дослідження та результати їх зіставлення із науковими даними фахівців із зазначеної проблематики.

Висновки містять положення, що відповідають поставленим завданням. Основні результати дисертації мають достатній рівень наукової новизни:

- *уперше* обґрунтовано структуру й зміст і доведено ефективність сімейно орієнтованої програми фізичної терапії дітей дошкільного віку із розладами аутистичного спектра, яка передбачає реалізацію таких компонентів, як обстеження, освіта для батьків, втручання фізичної терапії, консультування та контроль, активне залучення батьків до реалізації мети й завдань для розвитку, удосконалення та корегування рухових функцій, обмеження життєдіяльності дітей і поліпшення якості життя їх батьків;

- *уперше* обґрунтовано та розроблено систему оцінювання й контролю сформованості рухових навичок відповідно до віку, обстеження рухової функції та рівня обмеження життєдіяльності дітей дошкільного віку із розладами аутистичного спектра для індивідуалізованого встановлення мети й завдань реабілітації, вибору втручань фізичної терапії в сімейно орієнтованій програмі, моніторингу та корегування впливу програми;

- *удосконалено* оцінювання дітей дошкільного віку із розладами

аутистичного спектра, спрямоване на визначення рівня сформованості функціональних навичок відповідно до віку.

Практичне значення полягає у розробленні сімейно орієнтованої програми фізичної терапії для дітей дошкільного віку із розладами аутистичного спектра з активним залученням батьків до реалізації її компонентів, яку можна широко використовувати і в умовах реабілітаційних центрів, і як домашню програму реабілітації для поліпшення рівня функціонування дітей із розладами аутистичного спектра.

Результати дослідження впроваджено в практику навчального процесу студентів спеціальності «Терапія та реабілітація» спеціалізації «Фізична терапія» кафедри фізичної терапії, ерготерапії Хмельницького національного університету й кафедри фізичної терапії, ерготерапії та здоров'я Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка; доповнили зміст навчальної дисципліни «Фізична терапія в педіатрії» теоретичними й методичними матеріалами про інструменти обстеження у фізичній терапії для дітей із РАС, а також системою контролю якості ФТ та програмою втручання із залученням у процес батьків.

Результати дослідження, зокрема програму сімейно орієнтованої фізичної терапії та її компоненти, упроваджено в практичну діяльність громадської організації «Агапе» в місті Хмельницькому зосереджено увагу на участі дитини в житті сім'ї та її активність разом із родиною.

Повнота викладення матеріалів у публікаціях положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Основні наукові результати дисертації висвітлені у 9 наукових публікаціях здобувача, серед яких чотири – у наукових фахових виданнях України, п'ять публікацій апробаційного характеру. Кількість статей, зарахованих за темою дисертації, відповідає вимогам п. 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії.

Статті, опубліковані після набрання чинності Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, що зараховані за темою дисертації мають активний ідентифікатор DOI (Digital Object Identifier).

Вивчення змісту публікацій вказує, що вони повною мірою відображають зміст отриманих у дисертації результатів дослідження.

Окрім того основні теоретичні положення дисертації були представлені на наукових конференціях різного рівня, зокрема під час Першого Всеукраїнського конгресу з фізичної терапії: «Ресурси, здобутки та потенціал в умовах війни» (29-30 вересня 2023, м. Івано-Франківськ); Національного конгресу з мультидисциплінарної реабілітації: «Формування стратегій роботи в умовах війни» (24-25 листопада 2023, м. Львів); Другого Всеукраїнського конгресу з фізичної терапії: «Виклики, здобутки та потенціал в умовах війни» (6-8 вересня 2024, м. Львів); II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Місце і роль фізичної терапії у сучасній системі охорони здоров'я» (онлайн, 16 лютого 2023); 15th Jubilee International Rehabilitation Days «Needs and standards of modern rehabilitation» (16-17 лютого 2023, Uniwersytet Rzeszowski, м. Жешув); XXVII Наукової конференції «Молода спортивна наука України» (4-5 травня 2023, Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського, м. Львів); Науково-практичної конференції з міжнародною участю «Актуальні питання фізичної терапії та перспективи розвитку реабілітації в сучасних умовах» (14-15 листопада 2024, Тернопільському національному медичному університеті імені І. Горбачевського, м. Тернопіль); II Міжнародної науково-практичної конференції «Innovative Solutions in Science: Balancing Theory and Practice» (23-25 грудня 2024, м. Сан-Франциско, США).

Відповідальність вимогам до дисертації здобувача ступеня доктора філософії

Дисертація Басенко Людмили Ігорівни «Фізична терапія дітей дошкільного віку із розладами аутистичного спектра», (науковий керівник: доктор наук з фізичного виховання та спорту зі спеціальності фізична реабілітація, професор Тимрук-Скоропад К.А.) є звершеною науково-дослідною роботою та містить нові науково обгрунтовані результати проведених здобувачем досліджень, які виконують конкретне наукове завдання, що має значення для фізичної терапії. За оформленням і структурою дисертація відповідає основним вимогам до дисертацій здобувача ступеня доктора філософії. Згідно Акту метрологічної експертизи та перевірки первинної документації матеріалів та академічної доброчесності, порушень не виявлено. Публічна презентація здобувачем наукових результатів дисертації та її обговорення відбулися 19.03.2025 р. на засіданні кафедри терапії та реабілітації Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, протокол № 16

ВИСНОВОК

За результатами розгляду дисертації Басенко Людмили Ігорівни «Фізична терапія дітей дошкільного віку із розладами аутистичного спектра», наукових публікацій за її темою, встановлення особистого внеску здобувача, а також за результатами публічної презентації здобувачем наукових результатів дисертації та її обговорення, кафедра терапії та реабілітації - структурний підрозділ Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, вважає дисертацію актуальною завершеною самостійною науковою кваліфікаційною працею, яка має теоретичне та практичне значення, в цілому відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», Наказу МОН

України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації (зі змінами), й може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

Головуюча на засіданні:

завідувач кафедри терапії та реабілітації, доцент,

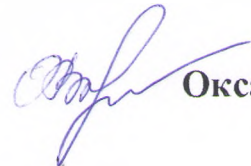
кандидат наук з фізичного виховання і спорту

Львівського державного університету

фізичної культури імені Івана Боберського

02.04.2025

 Оксана ГУЗІЙ